

Muhulane

Nr 4 (390)

Aprill 2022 (jürikuu)

Muhu leht

13. aprillil kl 18
Hellamaa
Külakeskuses

Saare maakonna siseturvalisuse nõukogu kutsub **elanikkonna kriisiks valmisoleku ja esmaabi koolitusele.**

Vaimud ja Varjud

Käesoleval aastal on alates 24. veebruarist räägitud palju nii vaimudest kui varjudest. Jutt käib Ukraina ründamisest ja sõjast.

Inimesed on läbi ajaloo tekitanud kannatusi ja kannatanud, kuid sellist sõda lähikonnas ei osanud keegi oodata. Viimane sõda on unustatud ja paljudele noortele tuntav/nähtav olnud ainult läbi digimaailma põnevuste/mängude näol. Kahjuks on sõda põnevusest kaugel ja ennekoike seotud hirmu, viha ja lootusetusega. Samas selle lootusetusega võideldakse võitude ja juttude kaudu, mis on seotud kangelaste ja nende tegudega. Sellest käimasolevast sõjast on esile tõusnud mitmed vaimud. Küll vaimud õhust (*The Ghost of Kyiv*) ja Ukraina rahva vaimust ning õövaimudest, kes on külvanud hirmu anastajate leeris jne.

Meil siin Muhus ei ole viimase ajal vaimudest juttu olnud, aga soovin rääkida varjudest. Varjud inimestel on erinevad. On halvad varjud, mida mõned kar-

Loe edasi lk 4.

ISSN 1736-289X

Tänapüha märtsis

Kui mujal maailmas tähistatakse tänapüha novembrikuu lõpus ning meie kultuuriruumis on lõikutänapühad pigem sügise alguses, siis tänavune aasta annab meile peale Eesti Vabariigi sünnipäevapäevade igal päeval põhjust tänuilukud olla.

Me oleme iga päev koos väikeste inimestega, kellel poleks kindlasti vaja teada ja tunda muret või hirmu homse pärast ning seega me olemegi keskendunud oma töös sellele, mis meie kodusaare lastel silmad särama panevad. Küll aga oleme põiminud mõne lause või üliarmsa saalikujundusega (aitäh, Reet!) hoolimist meie lõbusatesse mängupäevadesse.

Nii olime ühtselt terve lasteaiaiga Tihusel vastlasõitu tehes tänuilukud inimestele, kes lastele seda lusti pakkusid. Mõnel pisemal esmakordne kalessisõidu kogemus, vanematel aga juba mitmes rõõm

nende armsate loomadega koos olla.

Nii olime tänuilukud vanematele, kes meie tüdrukutenädala raames igal päeval etteantud riietuse või keerupatsiga lapsed lasteaeda saatsid. Nägime eriti kauneid tüdrukuid ja eriti uhkeid poisse, kes salaja tüdrukutele üllatusi valmistasid ja need siis väikese käeväri naga üle andsid.

Nii olime südamest tänuilukud õpetaja Kairile, kes emakeelepäeva puhul tegi saalis lastega lõbusaid keeleharjutusi ning juhataja Reedale, kes aitab au sees hoida meie oma muhu keelt. Saali seinale kinnitasime iga rühma valitud kõige ilusama sõna eesti keeles.

Nii olime tänuilukud, et me saame julgelt ja mänguliselt liikuda lastega mööda lasteaia lähiümbrust ning kevade alguse puhul otsida soojenemise ja valguse märke. „Oravate” rühm viis läbi päris korraliku kevadmatka, et kuulata esimeste lindude

laulu, märgata pöösa all esimesi kevadlilli ja maitsta magusat vahtramahla.

Meie võimuses ei ole lõpetada lahinguid või kaitsta kõiki maailma lapsi, aga me saame hoida headuse usku ja lapsepõlvõõrõmu neis lastes, kes on meie lähedal kodus või lasteaia. Täiskasvanud võivad teada, et kusagil tegutseb kurjus, aga lapsed näevad ikka ja ainult meie rahulikku meelt ja armastust jagavaid silmi. See on meie igapäevatöö suurim boonus ja parim preemia.

Nii oleme me väga tänulikud, kui kõik meie kogukonna liikmed suudaksid neis päevis elada Pam Browne sõnade kohaselt:

Naerata väikestele lastele alati vastu. Nendest mitte välja tegemine võib hävitada nende usu, et maailm on hea.

Maris Mägi
Muhu Lasteaia õpetaja

Marian ja Vaiko Epliku perre sündis 17. veebruaril tütar **Virve** Eplik.

Volikogu 16. märtsi istungi päevakorrast

- Teehoiukava muutmine (pindamistööd, tänavu 3,6 km),
- Noortekeskuse struktuuri muutmine (lisati koristaja),
- Kantsi k Luha ja Metsaveere detailplaneeringu (DP) kehtestamine,
- Kantsi k Riida (Riida, Kiive, Paepalse ja Liini) DP kehtestamine,
- Rässa k Ritsu (Arsi, Liina, Ingli, Kadri ja Kaarli) DP osaline tühistamine,
- Simiste k Põlluingli DP algatamine,
- nõusolek kinnistu vabasdamiseks isikliku kasutusõiguse märkest (Raegma Vanapõllu),
- toetuste määrade kinnitamine (sünnitoetus 500, matusetootus 350, ranitsatoetus 200 ja õppe-toetus 70 eurot),
- esindajate määramine MTÜsse Eesti Saarte Kogu (M. Mereäär, A. Holm),
- revisjonikomisjoni esimehe ja aseesimehe valimine (M. Ling, T. Jõealt),
- lehte volikogu otsuse tühistamise nõudes (Kuivastu Kaura, nõue jäeti rahuldamata),
- informatsioonid/arutelud (Ukraina sõjapõgenikud, metsamaa).

Pesitsusrahu

Eesti Ornitolooogiaühing ja Päästame Eesti Metsad kutsuvad lündude kevadsuvisel pesitsusperioodil pidama pesitsusrahu, mis on vajalik uue põlvkonna linnupoegade üleskasvatamiseks ning Eesti elurikkuse hoidmiseks. Hoiduda raietöödest 15. märtsist kuni 31. augustini, majandusmet-sas 15. aprillist kuni vähemalt 15. juulini.

Vt kodulehte pesitsusrahu.org

Vallavalitsuse istungitelt

1. märts
Määrati sotsiaalhoolekandeli hüvi-tisi.
Otsustati jagada:
- Viira k Aki kü kaheks: Aliide ja Lepa (mtm-d),
- Kantsi k Valtri kolmeks: Valtri (el. m), Kao ja Loo (mtm-d).
Kooskõlastati:
- Igaküla Ivardi kü maasoojuspumba puuraukude asukohad,
- Lehtmetša k Andruse kü puurkaevu asukoht.
Väljastati ehitusluba puurkaevu rajamiseks:
- Igaküla Ivardi kü,
- Lepiku k Paali kü.
Kinnitati Muhu valla 2022. a hankeplaan (riigihanked: killustik, Liiva keskuse parkla, lihthanked: valla teede tolmuvaad katted, põhi-kooli ventilatsioon, vallamaja uus sisustus, projekti koostamine spordi-halli rekonstrueerimiseks ja ujula rajamiseks).

8. märts
Liiva k Raunmäe uueks nimeks kin-nititi Saaremõisa.
Otsustati jagada Pädaste k Niidi kü kaheks: Niidi ja Merelahe (mtm-d).
Moodustati komisjon seltsitegevuse taotluste hindamiseks: Meelis Mere-äär, Aarne Jõgi (esimees), Marve Jär-v,

Imre Luht, Annika Auväär, Ivo Mari-puu, Tõnis Hinnosaar.
Väljastati projekteerimistingimused:
- Igaküla Ansu-Pärdi kü saun-suvemaja projekteerimiseks,
- Pädaste k Uie-Kudjape kü elamu-kompleksi projekteerimiseks,
- Mõisaküla Peele kü elamu projek-teerimiseks.
Väljastati ehitusluba:
- Simiste k Sala kü üksikelamu püstitamiseks,
- Igaküla Välja kü puurkaevu raja-miseks.
Vaadati läbi volikogu eelnõud.

15. märts
Lasteaia hoolekogu ettepanekul ot-sustati suurendada laste arvu söime-rühmas 14-lt 16-ni (15.3 kuni 31.8)
Eraldati toetusi (Eesti Kirikute Nõukogu - "Teeliste kirikud", Põide Spordiselts - rajamisin, Eesti Saarte Kultuuriühendus - Juu Jäab korralda-mine).
Väljastati projekteerimistingimused Tupenurme k Kanepiaia kü suve-maja projekteerimiseks.
Kooskõlastati puurkaevu asukoht:
- Tamse k Otsaõue kü,
- Mäla k Ere kü.
Väljastati ehitusluba Nõmmküla Kadamarja kü puurkaevu rajami-seks.

Otsustati muuta maaüksuste nime Rootsivere k Ansu-Jaani hoones-tamata kü-tel: uueks nimeks Liisi.
Ilma lepinguta otsustati lõpetada hange "Piiri magasiaida katuse üm-berehitamine" ja korraldada uus hange.
Kinnitati väikehanke nr 247081 "Muhu Muuseumi parkla taristu korrastamine" tulemused (OÜ Col-lester).

29. märts
Määrati sotsiaalhoolekandeline hü-vitis, anti volitused eestkostetava esindamiseks.
Kooskõlastati puurkaevu asukoht:
- Nautse k Kästiku-Tooma kü,
- Nõmmküla Pihlaka kü,
- Simiste k Sala kü,
- Rässa k Raudkivi kü.
Kooskõlastati puurkaevu ja soojus-puurauku asukohad: Tamse k Muhu-Otsa kü.
Väljastati ehitusluba Koguva k Vana-Käspri kü puurkaevu rajamiseks.
Eraldati toetusi seltsitegevusele ja külade arendamisele (Karjamaa küm-nevõistlus, rallisport, Tupenurme külakiik, Nõmmküla külakokkutulek ja jaaniõhtu).
Otsustati toetada noorkorvpallurite sõitu Lahtisse *NMKY Easter Tour-namendi* turniirile 15.–17. aprillil.

Detailplaneeringute teated

Muhu Vallavolikogu kehtestas oma 16.3.2022. a otsusega nr 29 Kantsi küla Luha (katastritunnus 47801:001:0763, sihtotstarve elamumaa, pindala 15449 m²) ja Metsaveere (katastritunnus 47801:001:0762, sihtotstarve elamumaa, pindala 15630 m²) katastriüksuste detailplaneeringu.

Planeeringu eesmärgiks on maa-alale päikesepargi ja selle toimi-miseks vajalike ehitiste rajamine ning maa sihtotstarbe muutmine tootmis-maaks. Planeeringuala suurus on ca 3,11 ha, millest ehitusalune pind on maksimaalselt 25210 m². Ehitiste suurim lubatud kõrgus maapinnast on 4 m.

Planeeringualal kehtib Muhu Valla-valitsuse 4.1.2017. a korraldusega nr 1 kehtestatud Kantsi küla Uie-Peedu ja Luha katastriüksuste detailplaneering. Kantsi küla Luha ja Metsa-veere katastriüksuste detailplaneeringu kehtestamisel muutub sama planeeringuala kohta varem kehtes-tatud detailplaneering planeeringuala ulatuses kehtetuks. Planeerimisla-hendusega tagatakse varasema de-tailplaneeringuga kavandatud juurde-pääsud naaberkinnistutele.

Planeeringu elluviimisega ei kaasne eeldatavalt olulisi majanduslikke, sotsiaalseid ja kultuurilisi mõjusid ning negatiivseid mõjusid loodus-keskkonnale.

Muhu Vallavolikogu kehtestas oma 16.3.2022. a otsusega nr 30 Kantsi küla Riida detailplaneeringu.

Detailplaneering hõlmab Kantsi külas asuvaid Riida (katastritunnus 47801:007:0896, sihtotstarve elamumaa, pindala 9399 m²), Kiive (katastritunnus 47801:007:0897, sihtotstarve elamumaa, pindala 9518 m²), Paepalse (katastritunnus 47801:007:0899, sihtotstarve elamumaa, pindala 9547 m²) ja Liini (ka-tastritunnus 47801:007:0898, sihtotstarve elamumaa, pindala 10029 m²) katastriüksusi. Planeeringuala suurus on ca 3,85 ha.

Detailplaneeringu koostamise pea-miseks põhjuseks on vajadus muuta kehtivat detailplaneeringut (Muhu Vallavolikogu 25.8.2006. a otsusega nr 70 kehtestatud Kantsi küla Riida detailplaneering) seoses saarte elekt-rivarustuskindlustuse tagamiseks uue 110 kV õhuliini kavandamisega. Detailplaneeringuga kavandatakse olemasoleva nelja elamumaa krundi asemele kolm elamumaa krunti ning määratakse ehitusõigus elamute, kõrvalhoonete, teede ja tehnovõrkude rajamiseks.

Planeeringu elluviimisega ei kaasne eeldatavalt olulisi majanduslikke, sotsiaalseid ja kultuurilisi mõjusid ning negatiivseid mõjusid loodus-keskkonnale.

Muhu Vallavolikogu tunnistas oma 16.3.2022. a otsusega nr 31 kehtetuks Muhu Vallavolikogu 26.9.2000. a otsusega nr 46 keh-testatud Rässa küla Ritsu kin-nistu detailplaneeringu Arsi (47801:008:0413), Liina (47801:008:0412), Ingli (47801:008:0407), Kadri (47801:008:0402) ja Kaarli (47801:008:0403) katastriüksuste ulatuses veevarustuse osas.

Detailplaneeringu osaline tühis-tamine veevarustust puudutavas osas võimaldab maaomanikel rajada indi-viduaalsed puurkaevud. Ülejäänud planeeringualal säilitatakse planeeringujärgne veevarustuse tagamine olemasoleva ühisveevärgi puurkaevu ning detailplaneeringus kavandatud veetorustike kaudu.

Planeeringu osalise kehtetuks tun-nistamisega ei kaasne eeldatavalt olulisi majanduslikke, sotsiaalseid ja kultuurilisi mõjusid ning negatiivseid mõjusid looduskeskkonnale.

Muhu Vallavolikogu algatas oma 16.3.2022. a otsusega nr 32 Simiste küla Põlluingli (katastritunnus 47801:001:0988, sihtotstarve maatulundusmaa, pindala 10734 m²) detailplaneeringu ja jättis algatamata keskkonna-mõjude strateegilise hindamise.

Muhu Liha ühistuliikmete õppereis Walesi

Muhu Liha on varasemalt liikmete õppereise organiseerinud Soome ja Šotimaale. Seekord otsustasime külastada Walesi lamba- ja veiselihatootajaid ning tutvuda ka toodete turustamise süsteemiga. Meid võttis vastu organisatsioon Hybu Cig Cymru (HCC) ehk tõlgituna Walesi liha edendamine. HCC on loodud 2003. aastal riigiettevõttena eesmärgiga aidata talunikel kohalikult toodetud lamba- ja veiseliha turustada. Walesis on kokku 4,6 miljonit põhikarja utte ja keskmine põhikarja suurus on ca 658 utte. Põhikarja lihaseis on Walesis 168 000 ja keskmiselt on ühes põhikarjas 22 lehma. Võrdluseks kasvab Eestis ca 70 000 lammast ja 250 000 veist. Väga suur rõhk on eksportiturgude arendamisel.

Esimisel päeval külastasime Tyn Llwyfan farmis tegutsevat lamba- ja veisefarmerit Gareth Wyn Jones'i. Garethi pere on selles farmis lambaid ja veiseid kasvatanud juba 370 aastat. Sarnaseid talusid on piirkonnas mitmeid. Peamiselt kasvatatakse kohalikku Walesi mägilammast. Karjamaad on suured ja mägised. Mägilambaid ristatakse suuremate lihalammastega, et saada lihaks sobivaid loomi, mis on suurema kaaluga kui mägilambad. Veistest kasvatatakse Herefordi tõuge, mis on pisut väiksemad kui need, mida me Eestis oleme harjunud nägema. Loomi peetakse aasta läbi väljas. Talveks tuuakse nad mägedest alla madalamatele karjamaadele. Oluliseks peetakse loodussõbralikku majandamist ja aeglaselt kasvanud liha. Paljusid töid tehakse ühiselt koos ümbritsevate taludega, näiteks lammaste pügamist. Liha turustatakse ühise kaubamärgi „Welsh lamb and beef“ all. Gareth kostitas meid ka imelise Walesi lambast valmistatud lõunasöögi. Gareth on üliaktiivne

Suured mägised karjamaad.

sotsiaalmeedia kasutaja ja postitab lausa kuni 10 korda päevas oma farmi tegemistest, ka muhulaste külaskäigust on võimalik klippe vaadata www.facebook.com/Igarethwynjones, kust ka Walesi ajakirjandus meie reisi fotod ja kirjelduse üles korjas (www.agriland.co.uk/farming-news/wales-top-traceability-attracts-international-acclaim/).

Pealelõunal suundume pisut uhkemasse ja suuremasse farmi Rhug Estate, mille omanikuks on lord. Lisaks lammastele ja veistele kasvavad farmis ka kalkunid, toodetakse rohelist energiat ja ilutooteid. Farmis on ka talupood ja lihunikulett, kus saab osta värsket liha.

Järgmisel päeval suundusime Dolgellau karjaturule. Üle Walesi tegutseb kokku 36 karjaturgu ja loomade müük nii farmerite vahel kui ka lihaks käibki peamiselt läbi karjaturgude.

Sellel päeval, kui meie karjaturgu külastasime, müüdi turul ca 600 lammast, kellest osad liikusid edasi farmidesse ja osad tapamajja.

Järgmisel päeval külastasime farmi Kehoe Countryside. Farmis kasvatatakse lambaid, veiseid ja

hobuseid, aga peamiselt tegeletakse looduskaitseliste töödega. Enda hooldatavatel liigirakastel karjamaadel kogutakse taimede seemneid ja külvatakse neid näiteks maanteed äärtesse. Viiakse läbi erinevaid pärandkooslustega seotud koolitusi - näiteks kivisele pinnasele karjaaedade rajamine. Koolitusi pärandkoosluste teemal tehakse isegi Walesi ametnikele. Kehoe farmi omanikud osalevad ka pärandkoosluste toetusmeetmete väljatöötamises ja leidsime mitmeid Eestiga ühiseid murekohti. Võib juhtuda, et Kehoe farmi omanikud külastavad lähiajal ka Muhu saart, et oma oskusi ja teadmisi edasi anda.

Õppereis oli hariv ja huvitav. Täname Saarte Koostöökoogu, kes aitas õppereisil teoks saada.

Muhu Liha

Head Muhu valla koduste laste vanemad!

Kes soovib alates 2022. aasta sügisest oma lapsele lasteaia-kohta, palun esitage vastavasisuline avaldus hiljemalt **15. aprilliks 2022**. Avaldust saab esitada nii paberikandjal kui ka digiallkirjastatuna meiliaadressil reet.hobustkoppel@muhi.ee

Avalduse vorm on leitav Muhu Lasteaia kodulehelt muhulasteaed.weebly.com "vanematele" rubriigist, dokumentidest.

Eesti maatõugu lammaste aretusprogramm aastateks 2021–31 on PTA poolt heaks kiidetud

16. märtsil kinnitas Põllumajandus- ja Toiduamet Eesti Lamba- ja Kitsekasvatajate Liidu (ELKL) poolt esitatud taotluse alusel eesti maalamba tõuks, tõunimetusega eesti maatõugu lammast (nimelühend EML).

Eesti maalammast on meie kohalik põlistõugu, kes kuulub Põhja-Euroopa lühisabalammaste perre. Eesti maalammast on läbi ajaloo kujunenud Eesti looduslikele- ja ilmastikutingimustele vastavaks, on hea söödakasutusega ning suu- repärane maastikuhooldaja. Eesti maalammast on hea kohanemise- võimega, heade pidamistingimuste juures terve, hea sigivusega ja pikaeline. Eesti maalambad on intelligentid ja uudishimulikud. Neil on säilinud tugev karjaveist ja kiire reaktsioon ohuolukordades. Eesti maalammast iseloomustab tootumistarkus: erinevatel eluperioodidel ja hooaegadel kasutab ta energia saamiseks erinevaid taimi, puude osi (oksi, lehti, koort).

Lammast on praeguse Eesti aladel andnud meile kehakatet ja toitu vähemalt 4500 aastat. Kunagi moodustas maalammast üle-eestilise populatsiooni, kuid tänapäeval on säilinud väikesearvuliselt ääremaal ja saartel. Eesti maalammast on väikese- kuni keskmise kasvatuse, peente jalgade ja lühikese sabaga lammast, kellel on säilinud mitmed põlised tunnused: lühikese karvaga kaetud pea ja jalad, kahekihiline vill, lühike kolmnurkne saba ja luipu laudjas. Osadel loomadest on sarved, tilbad ja esineb villaheide ning villaku värvivahetus. Eesti maalambal on suur tõusisene geneetiline mitmekesisus.

Arvestuslikult võib eesti maalambaid olla säilinud umbes 1000 isendit. Nendest 620 maalamba tõule sobiliku genofondiga ja välimikuga looma moodustavad 1.1.2021 seisuga eesti maatõugu lamba aretuspopulatsiooni. Maalamba arvukus on paraku pidevas vähenemises. Eesti maatõugu lamba aretuse eesmärgid on eesti maatõugu lamba genofondi, bioloogilise mitmekesisuse ja maalambaga seotud kultuuripärandi säilitamine. (ELKL pressiteest)

Looduslikud pühapaigad

Kultuuriminister T. Terik allkirjastas käskkirja, millega lisatakse üle 500 kaitse all olevale mälestisele liik „ajalooline looduslik pühapaik“. Kokku on muinsuskaitse all 555 looduslikku pühapaika – 244 ohvrikivi, 146 ohvrikohta, sh hiiepaigad, 110 ohvriallikat, 27 ohvripuud, 15 ristimetsa või ristipuud ja 13 liukivi.

Lisaks ajaloolise loodusliku pühapaiga liigi lisamisele parandatakse või ühtlustatakse 449 loodusliku pühapaiga nimekuju.

Rhug Estate.

AITAN KAITSTA - teeme koos varjevõrke!

Suuresti Viljandi kultuuriakadeemia pärand tehnoloogide eestvõttel on käima lükatud üleeestiline talgu-algatus, mille käigus valmistame varjevõrke Ukrainasse saatmiseks. Pilkus neid omalgid taris läheb, annaks arm muidugi, et ep läheks. Varjevõrke valmistatakse vanadele mõrralinatükkidele sobivates porikarva toonides riideribasis külge punudes.

Kõige esimesena panime võrgu üles Hellamaa külakeskuses, kus Tiina Jõgi eestvõttel on töös nii memmed kui maanaised, laulukoori liikmetest ja raamatukogu külalastajatest rääkimata. Hellamaale on lubanud appi minna ka Muhu kodutütred. Võrgupunumispunktid on veel Külasepa külalastis, Muhu Pärandikoolil (pastoraadis) ja teisel pool väina Orissaare kultuurimaja teisel korrusel. Kuna mõõtu lõigatud mõrralinatükke jagub, siis võib ka punumise kohti juurde tulla. Samuti on oodatud abi punumismaterjali ribade lõikamisel. Täpsed juhendid leiduvad *facebooki* grupis AITAN KAITSTA, mis on ligipääsetav ka väljastpoolt FB-d.

Valmis võrgud toimetame Tallinna, kust need saadetakse kiirabi autode ja muu varustusega saadetistega Ukrainasse. Juba on tulnud tagasisidet, et meie võrkudest on reaalselt abi, sest käitsi valmistatud sigrimigri-võrgud „petavad silma ära“ paremini kui tööstuslikud.

Ei ole meie võimuses sulgeda Ukraina taevast pommilennukite eest, aga me saame aidata varjata vähemalt mõned lapikesed maad ja ehk päästa ka mõned inimesed. Kõik on oodatud kaasa aitama!

Kadri Tüür

Teade õppusest

Kaitsevõrki korraldab 16. maist kuni 3. juunini õppuse Siil 2022. Õppuse peamine tegevus toimub Valga ja Saare maakondades ning kaitsevõrki ning Kaitseliidu harjutusaladel.

Kaitsevõrki annab endast parima, et kasutada õppuse alasilid heaperemehelikult ja mõjutada võimalikult vähe õppuse ajal tavapärasest argielu. Enamus tegevusi on planeeritud päevasele ajale, arvestades öörahu ning maalaade/hoonete kasutamine õppuse ajal kooskõlastatakse eelnevalt omanikega.

Pikemalt maikuu Muhulases.

Paastu- ja jürikuu muuseumis

Kevad oma tujukate ilmadega on kohal. Muuseumis toimetame oma igapäevaste toimetuste kallal. Ilmad on soosinud territooriumi korrastamist, kuid see töö otsa ei lõpe ja lubatakse taas tormituuli, mis toob alla puudelt oksa ja nende koristamist on sel aastal olnud juba omajagu. Tegeleme aktiivselt turismihooja ettevalmistustega, korrastame näituste ruume, muuseumis orienteerumise plaane, täidame uut veebilehte teabega jne.

Muuseumi on külastanud mitmed turistid nii kodumaalt kui ka kaugematest paikadest, nt USAst ja Slovakiast. Kõik teame ütlust: „Ei ole halba ilma heata“. Ühe grupi saime endale ekskursioonile, kuna nende tegelikku külastuskohta tabas koroonaalaine. Turistid jäid väga rahule ja osa neist plaanib suvel tagasi tulla, kuna külastusaeg oli piiratud ja paar kohta jäi vaatamata.

Lisaks jätkame koostööd erinevate uurijatega. Näiteks andsime teavet Buxhoevedenite suguvõsa, Rootsi vere karjatäna, Kõinastu ajaloo, siilikute hooldamise, Muhu ringmängude, Jaan Klaari jm kohta. Oleme alustanud taas tekstiilide ja aitade tuulutamise, seda siis sõltuvalt ilmast. Kõik päevad selleks tööks ei sobi.

Oleme osalenud mitmel veebis toimunud turismialasel teabepäeval.

29. märtsil osales muuseumi juhataja Meelis Mereäär väljasõidul Saaremaal, kus külastati militaarojekte. Eelmisel aastal tegime koostööd Eesti-Läti militaaraaloo projekti raames. Nüüd siis tutvusid Tallinna reisikorraldajad, Pärnumaa ja Saaremaa turismiasjalised projektis toetatud objektidega. Muhus vaadati Eemu veski juures olevaid I maailmasõja aegseid kaitsekaare, mida tutvustab uus stend. Palju huvitavat nähti Orissaares sõjaväe muuseumis, Panga panga militaarmatkarajal ning metsavendade ja viikingite näitustel Kuressaare lossis.

Aprillis on oodata mõnda Läti gruppi. Parklas algas wc hoone renoveerimine ja seejärel bussiootepaviljoni tegemine. Kui soojaks läheb, siis tehakse veel haljastustööd.

Maikuuks tahame Toomale panna üles uut näitust ühelt kollektsionäärilt, seniks on külastajatele tutvumiseks järgmised ajutised näitused:

- Tooma rehetoas püsinäituse „Juhan Smuul“ täiendus, tema

isiklike esemete ja annetusena saadud surimaski ja surikäega.

- Tooma talu endises täkulaudas näitus „Muhu leitudajad“.

- Tooma talu rehalas näitus „Kellad käisid, aga aeg seisis“ (ENSV aeg). Esimete omanik Ivo Kõvamees.

- Tooma talu rehalas näitus „Muhu koolide tööõpsid“.

- Väljal I korruse fuajees fotonäitus „Juhan Smuul 100“.

- Väljal II korruse fuajees näitus „Muhu laps 20. saj“.

TÖÖPAKKUMINE!

Muhu Muuseum võtab ajutiselt äraoleva töötaja asendamiseks tööle koristaja koormusega 0,75 kohta. Töö sisuks on ruumide üldkoristus, lisaks suvehooajal parkla rajatiste koristamine ning sügisel kevadel territooriumi riisumine. Tööle asumise algus on **16.4.2022**.

Huvilisel palume kirjutada aadressil meelis@muuseum.ee või helistada numbrile 501 1566 või anna endast märku Muhu Muuseumi messengeris.

Muhu Muuseum on avatud T-L 10–17. Muuseum on suletud 15. aprillil 2022.

Tervitustega,

Muuseumipere

Vaimud ja Varjud

Algus lk 1.

davad ja häbenevad ning proovivad unustada. Samuti on ole-mas inimesed, kellel ei olegi varju. Istub oma kiviaia taga ja proovib kõigest kõrvale jääda, kas siis sallimatusest või teadmatusest. Miks sellistel tegelas-tel varju ei ole? Sest nemad on pimeduses ja pimeduses on varjul raske tekkida (sellele pimedusele on omamoodi vihjeid teinud ka armastatud Juhan Smuul läbi oma mõtte ja sule).

Tegelikult sooviks rääkida MEIE INIMESTEST, kellest on need rõõmsad ja head varjud maha jäänud. Mõned teevad seda tahtlikult ja mõnel lihtsalt kukub nii välja, sest on südamest head!

Alates sõja algusest on suheldud kuue ukrainlasega. Nemad olid kodumaalt sellel hetkel ära, aga konflikti käik tõi aina suurema veendumuse, et tagasipöördumine Ukrainasse muutub järjest võimatumaks.

Sai kokku lepitud, et kuni 29.3 on neil võimalus olla Poolas ja edasi

tuleksid nad Eesti poole. Loomulikult ei olnud neist keegi nõus tulema siia puhkama. Peab tunnistama (ka eelnevatele kogemustele toetudes), et ukrainlane on suhteliselt jonnakas tegelane. Meenutab eestlast, aga on natuke lahkem, ja ukrainlane ei pea lemmiksõõgiks teist ukrainlast (kui, siis ainult vahest).

Tooksin kõrvalpõikena ühe näite, kui läksime aastaid tagasi Ukrainasse külla, siis sealne maal elav pere müüs oma kahest lehmast ühe maha, et meil oleks sobiv ninaesine ja kõik muu võõrustamiseks vajalik (loomulikult ka tuntud ukraina pekk/salo jne). Meie võlgu ei jäänud ja panime majja vee sisse, kuigi perenaine oli pisarates, et naabrid peavad neid nn mitte külalislahke-teks, sest meid, külalisi, pandi kohe tööle, ja magasime telgis! See telgis magamine oli tõsine probleem, sest nende kommete kohaselt ei ole see külalislahke, vaid pere annab oma voodid majast (1 tuba ja köök) ja magab ise põrandal! Näidake mulle

üht eestlast, kes on nõus mõnele külalisele oma voodit laenama?

Aga tuleme nüüd nende kuue ukrainlase juurde tagasi. Peale otsust tuua nemad Eestisse ja Muhu saarele, läks käima tõsiselt üllatav ja südantsoojendav tegutsemine. Kõik, kellega rääkisin sellest võimalusest aidata ukrainlastele leida töö ja elamine, olid kahel käel jõu ning nõuga abiks!

Siit koorusid inimesed, kellel on head varjud olemas ja tulemas!

Suur tänu teile...

Muhu Vallavalitsus, eesotsas Raido Liitmäe

Muhu Liha, eesotsas Annely Holm

Coop Liiva, eesotsas Helen Kaunimäe

Tihuse Turismitalu, eesotsas Reedik Kivisoo

Transport, Aarne Jõgi

Kütus, Olavi Tuisk

ja paljud teised, kellel see mure on südames.

SUUR TÄNU TEILE!

(Autor soovis jääda anonüümseks)

Irma Järvesalu (Peeker, 30.6.1944–9.3.2022)

Kirjutasime seda teksti emakeele-päeval, et mälestada naistepäeva paiku meie seast lahkunud muhulast, luuletajat Irma Järvesalu. Irma emakeel oli muhu keel, selles väljendas ta end nii, et see tõi teinekord pisara silma. Ta elas muhu keele ja pärimuse sees, kogus seda end ümbritsevatelt, meenutas oma esivanemate öeldut ja tehtut, andis seda edasi nii luuletuste, kogumike, ajalehekirjutiste kui lihtsalt jutuaajamiste ja telefonikõnede kaudu.

Irma kõned - neile, keda ta kõige rohkem meeles pidas - võisid küll tulla teinekord ootamatul ajal, näiteks kell seitse hommikul, kui teise elurütmiga vastuvõtja veel midagi mõistlikku vastu öelda ei suutnud, aga need kõned olid ikka kui üks helge valguslaik päevas. Irma otsis ja leidis enda ümber alati positiivset ning andis seda edasi ka teistele. Tema eriline oskus olla pisimagi lahkuse või vastutuleku eest tänulik võiks olla eeskujuks meile kõigile. Viimasel ajal olidki tema kõned pigem nagu valguse ja headuse loitsimine, heade sõnumite ja tänu edastamine teiste ja enese kinnituseks.

Irma luulekogu „Kui üksik tindikala“ toimetajaks olnud emakeeleõpetaja Signe Sõõmer kirjutas: „Irma oli vahetu ja siiras, suure väe ja südamega inimene, kes ammutas jõudu oma kodusaares loodusest.“

*

Irma oli pärit Muhu saarelt Tupe-nurme külast ning elas seal suurema osa oma elust. Ta on õppinud Piiri ja Hellamaa koolides, Orissaare Keskkoolis, Tallinna Kalatööstuslikus Merekoolis ning Tallinna Tehnikaülikoolis, erialaks toiduainete tehnoloogia. Tema tööelu kulges laborandi, keemiku ja keemiaõpetajana. Ajakirjandusliku töö, kodulooliste uurimuste ning luulekogude avaldamiseni jõudis ta pensionipõlves. Tema sulest on ilmunud palju kaastöid ja portreelugusid Muhu inimestest ajalehetes Muhulane, Meie Maa ja Saarte Hääl (Oma Saar). Väga väärtuslikud Muhu pärandkultuuri jäädvustused on tema „Muhu meistrid“ (2001) ja „Muhu meistrid II“ (2005).

Irma Järvesalu avaldas kokku kaheksa luulekogu: „Mere lapsed“ (1998), „Mere hääl“ (2002), „Minu saar“ (2002), „Rannakarbid“ (2003), „Nanne kink oo nee õhtad“ (2006), „Kui üksik tindikala: luulet“ (2008), „Ühemärgid paljast püüdvad merd“ (2013), „Üheskoos“ (2017). Kõik luulekogud, v.a „Üheskoos“ on tänu Eesti Rahvusraamatukogule digitaliseeritud ning

leitavad www.digar.ee/arhiiv/et. Irma Järvesalu luulet on järjepidevalt ilmunud ka ajalehes Muhulane ning ajakirjas Looming (5/2012, lk 671–672). Luuletuse „Meri kohiseb so sihes“ on viisistanud Mari Kalkun ja Nathan Riki Thomson, laul on ilmunud Mari Kalkun & Runorun albumil „Tii ilo“ (2015).

Oma kultuuriloolise tegevuse, eeskätt aga meie murdeluule edendamise eest on Irma Järvesalu tunnustatud 2006. aastal Muhu

valla kultuuripreemiaga ning 2016. aastal sai ta Hendrik Adamsoni nimelise XII murdeluulevõistluse peapreemia.

Lõpetuseks aga jäägu Irmat teele saatma teise Muhu luuletaja, Lõetsa Matsi Peeter Dudniku read laulust „Kõikse kallim...“:

*Ning kui ükskord minu maised
jäänused
on pühast leegist võtnud tuld,
siis lahkun ära rahu rannale,
saan sinu sāngi Muhu muld.*

Marie Saarkoppel, Kadri Tüür

Irma Järvesalu luulekogu „Nanne kink oo nee õhtad“ ilmus aastal 2006. Esitlusele ja pühenduste kirjutamisel toodi Irmale teiste hulgas kirjalik tervitus Ingrid Tamminilt. Selles on muhulaste kohta öeldud palju häid sõnu ja Irma soovis seda aastatetagust kirja muhulastega jagada. Tema enda jaoks jäi nende kirjaridade ilmumine küll hiljaks.

Ingrid kirjutas, et Irma luulekogu „Nanne kink oo nee õhtad“ „on hümn Muhumaale, muhulastele ning muhulikkusele“. Kirjutaja ema on pärit Ridasi k Ranna talust ja isa Torgu valla Karuse külast Laasma talust, mistõttu „on luulekogu minu jaoks meenutus, mis ülistab esivanemaid: eriti meeldib luuletus „Nann istus kambri otsas“.“ Ingrid jätkas:

“Kaunis ja kallis on meite väike Muhu, tema memmed, kodud. Lugenud luuletust „Me läksime mere juure“, tuli meelde aeg, mil lapsena palja jalu külastega ujuma läksin. Luuletused, mis räägivad saare elanike elust, on lihtsad, kuid südamlukud ning rahulikud.”

“Autor on kirjeldanud Muhu loodust mitmeti. Ta ei saa mööda ka teisest märksõnast „merest“. See on arusaadav, sest meri on muhulase sõber, toitja (vähemalt kunagi oli), kaaslane, kuid vahel ka vaenlane. Loodusluulest on minu jaoks unustamatu luuletus „Kibuskid“.

Eriti meeldib luuletaja murdekasutusoskus. Murdekeel püsib seal, kus seda räägitakse. Autor on nii oskuslikult kasutanud saare kodukeelt, et iga lugeja saab luuletusest aru.“ – „Arvan, et muhulased ja teised luulekogu lugejad on tänulikud autorile, kes on kirjutanud tagasihoidlikult, kuid südamlukult ja muhulikult.”

“Muhu- ja isikupäraselt on illustreerinud luulekogu Viire Jagomägi. Lihtsad, kaunid ja siirad Muhu lilled annavad raamatule lisaväärtust.“ – “See on tõesti muhulaste loodud raamat muhulastele ja kõigile teistele headele inimestele!” (Irma jagas oma kirja mais 2020. Muhulane)

vesikiili tiiva eal
luugatab Linnutee
oo kevade sie

nõnna saaretruu
pihelgas õue suus
see mo nõiapuu

miinikolne oo
ilmasõja aast
muhulase mõet

Irma Järvesalu 2021

*Luuletus on esitatud mullu mais
Hendrik Adamsoni murdeluulekon-
kursile.*

Meenutades Irmat

Irma südameasjaks oli tegusate muhulaste jäädvustamine kirja-sõnas ja saarelise looduse valamine luulevormi.

Tema raamatuid ja artikleid Muhu meistritest, luulekogusid ja perioodikas aeg-ajalt ilmunud pühendus- ja tähtpäevaluuletusi teati ja loeti, hoiti kodudes ja lehitseti raamatukogunäitustel. Irma murdekeelseid luuletusi loeti üritustel, ettelootuna oli neis eripärast kõlajõudu...

Irma oli aktiivne suhtleja, ta tundis isiklikult paljusid inimesi, teiste hulgas mitmeid kirjanikke ja hindas nende loomingut. Ta mõistis ka oma raamatute esitluste olulisust ja oli tubli neid korraldama. Irma külastas sageli raamatukogu, võttis osa kirjandusüritustest; luges palju luule- ja eluloolisi raamatuid. Loomepuhang teatavasti ei vali päeva ega kellaaega - kui luuletus valmis sai, haaras ta telefonitoru ja luges õhinal ette, mis kirja oli saanud. See oli tõesti võluv kaasaamine; värsid olid ikka kujundlikud, muhu ainekuga.

Vahest palus ta oma kirjatöid trükkida, saata neid eri toimetustele. Kui avaldati, oli tänulik ja jagas oma rõõmu kõigi asjaosalistega. Juhtus, et kõik ei sujunud. Enesekriitikagi ei olnud Irmale tundmatu - muiates poetas üht-teist ja pisuke üleskerkinud pinge andiski järele...

Irma on „muhuroosa ajalõnga“* teljel oma tee, mis polnud kerge, nüüd lõpuni astunud. Meie aga peame lugu tema raamatutest – ta väärtustas muhulaste ilumeelt, töökust, sitket vaimu, osadust saare loodusega.

* Irma värsirida

Erika, Liiva Raamatukogu juhataja 1. sept. 1995 – 31. august 2020.

Detailplaneeringute teated

Algus lk 2.

Detailplaneeringu eesmärgiks on ajaloolise talukoha taastamine selle algses kohas ning ranna ehituskeeluvööndi vähendamine kavandatud tegevuse võimaldamiseks.

Planeeringuala asub osaliselt Väikese väina hoiualal. Hoiualale tegevusi ei kavandata. Kuna tegemist on üldplaneeringut muutva detailplaneeringuga ning detailplaneeringuga kavandatu võib mõjutada Natura 2000 võrgustiku ala, kaalus volikogu keskkonnamõju strateegilise hindamise algatamise vajadust. Detailplaneeringuga kavandatava tegevuse eeldatava keskkonnamõju olulise väljaselgitamiseks on Muhu Vallavalitsus koostanud keskkonnamõjude eelhindangu. Lähtudes keskkonnamõjude eelhindangu tulemustest, arvestades arendustegevuse väikest mastaapi ning asjaolu, et hoonestus kavandatakse ajaloolisesse talukohta hoiuala piiridest väljapoole, leiab Muhu Vallavalikogu, et kavandatava tegevusega ei kaasne olulist keskkonnamõju, mida peaks hindama läbi keskkonnamõjude strateegilise hindamise.

Muhu Vallavalikogu otsustega saab tutvuda lahtiolekuaegadel Muhu vallaamajas ja aadressil www.muhu.ee/Dokumendiregister

Kui soovite osaleda planeeringu koostamises või saada teavitusi või lisainfot, siis palume teavitada sellest Muhu Vallavalitsust ning märkige ka ära viis, kuidas soovite edaspidi teavet saada ning planeeringu väljatöötamises osaleda.

Täiendav teave tel 453 0680, maa@muhi.ee

Muhu Vallavalitsus teavitab detailplaneeringutest valla kodulehel, maakondlikus lehes ja üldjuhul ka ajalehes Muhulane (kui ilmumissagedus võimaldab). Lisaks on võimalus tellida endale teavitused meilile. Selleks palume saata meililistiga liitumise soov aadressil maa@muhi.ee

Teine merekaabel

Väikse väina tammi elektriliinid viiakse vee alla plaanist varem, kirjutab 18. märtsi Saarte Hääl. Teine merekaabel tõstab varustuskindlust ja likvideerib ohu lindudele. Väikese väina esimene merekaabel paigaldati 2019. a. Lisaks on Elering asendanud ka Suure väina nõukogudeaegsed merekaablid kaasaegsetega – esimene neist valmis 2015. aastal ja teine 2020. aastal.

Saaremaa ja Muhu Vabadusristi kavaleride mälestuse jäädvustamine

Mida teha Jaan Klaariga?

Tõnu Veldre ja Hillar Lipp Saaremaa Vabadusvõitlejate Ühingu on alustanud Saaremaa ja Muhu Vabadusristi kavaleride mälestuse jäädvustamist. Seni on seda tehtud kavaleride haudadele vastava plaadi panemisega või sünniaastapäeval mälestusteenistuse pidamisega. Muhu Vabadusristi kavaleridest mälestati Mihail Kärmet (VR II/3) Kaarma surnuaial, Andrei Väärtõnd (VR II/3) Hellamaa kalmistul ja Villem Maripuud (VR III/3) Muhu luteri kalmistul. Paraku ei ole enamuse muhulastest vabadusristi kavaleridest nagu Mikkil Pere (VR II/3, maetud Tallinna Siselinna kalmistule), Mihail Kõrtsmik (VR II/3, maetud Tartu Pauluse kalmistule) Muhusse ega isegi Saaremaale maetud. Pooled nendest on representeerituna surnud Venemaa vangilaagrites, nagu Vassili Kask (VR II/3), Peeter Kann (VR I/2), Mikkil Schmuul (VR II/3), Mikkil Raudjas (VR II/3) ja **Jaan Klaar**. Viimase puhul on tegemist eriti väljapaistva ja teeneka mehega Eesti iseseisvuse eest võitlemisel. Teda on selle eest lausa kolme vabadusristi vääriliseks arvatud (VR I/3, VR II/2, VR II/3), kuna tema juhtimisel osales suur-tükilaev „Lembitu“ Vabadussõja kõikides operatsioonides ja desantides Soome lahel ja Landeswehri vastu Liivi lahel.

Paraku oli üks nendest operatsioonidest seotud ka Muhumaaga, kus 16. veebruaril algas vastuhakk,

mida nimetatakse Saaremaa mässuks. Jaan Klaar määrati salga etteotsa, kelle ülesandeks oli mässu mahasurumine, korra jaluleseadmine ja süüdlaste karistamine. Hukkus ka süütuid. Tegemist oli noore Eesti riigi jaoks kõige ohtlikuma ja raskema ajaga. See seletab seda ilmselget ülereageeringut mässu mahasurujate poolt, mille käigus kaotasid oma elu ka asjaga mitte seotud olnud poisikesed, samal ajal kui tõelised süüdlased, kes suutsid sõjakohtu eest kõrvale hoida, pääsesid kas karistuseta või oli karistus suhteliselt leebe. Leebe karistuse eest seisis hea ka Jaan Klaar, kes püüdis oma kaasmaalaste heaks tagantjärele teha, mis võimalik. Kuna ta esines tunnistajana pärast sõda peetud kohtuprotsessidel, siis nendes tunnistustes ta õigustab ja seletab eksiteele viidud meeste tegusid ja esineb pigem kaitsja tunnistajana, mitte Eesti riigi esindajana, kellena ta 1919. aastal Saaremaale saadeti. Oma tunnistustest nimetab Klaar peasüüdlaseks kohalikke mõisnikke ja kommuniste. Tema arvates vastu-hakkajad enamuses ei teadnud, et nad Eesti riigile vastu hakkasid.

Nii et tegemist on mehega, kelle teened Eesti riigi ees on vastuvaidelematult suured, samas on meie seas neid, kelle sugulased tema komando all olevate karistussalklaste tegevuse tagajärjel kannatasid.

Kuna Jaan Klaar oma süütegude eest ka karistust kandis ja kaotas oma elu 1943. aastal vangilaagris Komi ANSVs, siis võiks sellega tema süü lunastatuks lugeda. Saaremaa mehed Tõnu Veldre ja Hillar Lipp Saaremaa Vabadusvõitlejate Ühingu igatahes nii arvavad. Tuletame meelde, et Jaan Klaari mehed ja sõjakohtud tegutsesid ka Saaremaal. Jaan Klaar väärrib nende meelest mälestuse jäädvustamist tema kodukohas. Kõige sobivam koht oleks Viirakülas, kus ta Peedu talus 1889. aastal sündis.

Esialgne plaan oleks **Jaan Klaari nimeplaadiga mälestuskivi** kergliiklustee ja Kuressaare-Kuivastu maantee lähedal Viiraküla Piiripooles otsas.

Enne otsuse tegemist soovib Muhu Vallavalitsus ja Muhu Vallavalikogu Kultuurikomisjon teada, mida muhulased asjast arvavad. Palume kõiki muhulasi Muhu Muuseumile teada anda 20. aprilliks, kas nad on Jaan Klaari mälestamise jäädvustamise poolt või vastu. Kontaktnumbrid on 454 8872 ja 5345 4591. Arvamust võib avaldada ka meiliaadressidel

muuseum@muhiuseum.ee, eda@muhiuseum.ee, Muhu Muuseumi kodulehel www.muhiuseum.ee ja facebooki grupis Muhu Info, kuhu muuseum samuti vastava küsimuse postitab.

Muhu Muuseum

Meid kutsuti peole

26. märtsil oli Eesti Rahvakunsti ja Käsitöö Liidu pidupäev – täits 30 aastat liidu taastamisest ning ühtlasi jagati aasta 2021 Pärandihoidja auhindu.

Meie väikese Muhu saare armsat üritust “Ilu elab. Eput Pää” on märgatud ka üle Eesti – meid tunnustati “Maakonna tegu” tiitliga! Imeline!

Juba 2.7.2022 leiab aset IV “Ilu elab. Eput pää”. Kui tunned, et tahaksid meie ürituse raames teha mõne vahva töötoa, avada huvilistele oma ateljee, üles astuda oma loominguga meie õhtusel moeshowl või sooviksid hoopis mõnel muul moel meie üritust rikastada, võta meiega ühendust: iluelab@gmail.com

Teeme taaskord üheskoos ühe õite uhke pidupäeva!

Triinu, Gea, Piret, Pille-Riin ja Liinu

Vasakult: Triinu Traumann, Piret Lember, Gea Promet ja Liinu Tuust. Pildilt puudub Pille-Riin Luht.

Külasema Külakooli uudised

Mõlemad õpetajad vasakus ääres. Istub Gea Promet ja seisab Maie Kindel.

Mall Noormets

Pühapäeval, 27. märtsil, toimus Külasema Sepa-Hansul järjekordne Külakooli koolipäev. Tunniplaanis oli kaks tundi ja kooli oli tulnud kaheksa õpilast. Esimeses tunnis rääkis õpetaja Gea Promet tänavustest trendidest moes ja sisustuses ning avas meile põgusalt ka värvide maailma. Teema huvitas kõiki kohalolijaid väga ja nii venis tund märkamatult tavalisest pikemaks. Tore oli ka see, et kõik said oma tekkinud küsimustele vastused ja rohkelt uusi teadmisi.

Teise tunni teemaks oli kokandus – tegime koos õpetaja Maie Kindel'iga jäätist. Ühise tegevuse käigus selgus, et üks kodune jäätis valmib väga kiirelt ja lihtsalt. Ja mis peaaegu, see on nii maitsev ning selle maiuse valmistamisega tulevad toime pisut suuremad lapsedki.

Muidugi oli meil ka tavapärase söögivahetund heeringavõileiva, värskest valminud jäätise ja omavahelise suhtlemisega.

Lõpetuseks täname kõik meie kooliõpetajaid ja usinaid õpilasi.

Järgmine koolipäev saab toimuma juba laupäeval, 16. aprillil, kui õpetajana astub üles kõigile tuntud riigikogulane ja arst Viktor Vassiljev. Olge siis agarad osalema ja häid küsimusi esitama. Koolipäev toimub sel korral Muhu Lasteaia saalis.

Kohtume juba kahe nädala pärast!

Reet Hobustkoppel

Hoolduskoordinatsiooni projekt jätkub

Saaremaa vald on koostöös Muhu ja Ruhnu vallaga alates 2018. a augustist osalenud sotsiaalministeeriumi piloteeritud projektis **“Inimesekeskse hoolekande- ja tervishoiusüsteemi korralduse arendamine esmatasandi hoolduskoordinatsiooni süsteemi abil hooldusvajadusega inimestele”**. Projekt jätkub 2023. aasta jaanuari lõpuni.

Lisaks omavalitsustele on projekti partneriteks ka perearstid, sh OÜ Muhu Perearstikeskus.

Projektitoetuse taotlejate ühine soov on teha igakülgset koostööd, et tagada abivajajate (elukaareüleselt) jõudmine õigel ajal õigele sotsiaal- ja tervishoiuteenusele ning luua ennetustegevuse süsteem, mille pikaaegse tulemusena suureneb kliendi abini jõudmine abivajaduse varasemas etapis ning väheneb koormus meditsiinisüsteemile.

Soovitakse tõhustada tervishoiu- ja sotsiaalvaldkonna senisest tugevamat koostööd kliendi/patsiendi abistamisel ning panustada riikliku hoolduse koordineerimismudeli väljatöötamisse. Jätkata võrgustikutööd ja tõhustada väljatöötatud koostöömudeli rakendamist nii olemasolevate kui ka tulevaste partneritega.

Oluline on tagada kompleksse abivajadusega inimesele ja tema lähedastele õigeaegne ning vajadust lähtuv abi, mis toetab abivajaja toimetulekut võimalikult kaua kodustes tingimustes. Selleks arendatakse edasi juba olemasolevaid sotsiaalteenuseid ja vajadusel luuakse juurde uusi. Ühe olulise teenusena soovitakse

jätkuvalt arendada hoiu- ja tervishoiuteenuse võimaldamist Kuressaare Haiglas.

Pikema perspektiivi tarbeks arendatakse välja ennetustegevuse süsteem, et vähendada meditsiini koormust ja toetada kliendi õigele sotsiaal- ja tervishoiuteenusele jõudmist abivajaduse varasemas etapis.

Projekti jooksul soovitakse sotsiaal- ja tervishoiuvaldkonna partneritega jõuda selgete kokkulepeteni rollijaotuses ning et kõik kitsaskohad saaksid läbi proovitud ja projekti lõppedes oleks toimiv koostöömudel olemas.

Sihtgrupiks on pikaajalist hooldust vajavad kompleksse abivajadusega inimesed, kellele osutatakse abi nii tervishoiu- kui ka sotsiaal-süsteemist. Nt eakad, kes ei ole olnud ammu perearstiga kontaktis, kuid võivad suure tõenäosusega vajada meditsiini sekkumist nt raviskeemi muutmise osas. Kodus elavad eakad, kes vajavad iseseisvalt hakkamasaamiseks sotsiaalteenuseid. Tööealised sõltuvusprobleemidega ja psüühikahäirega isikud, kellel on sõltuvusprobleemidest tulenevad terviseprobleemid. Eri vajadusega lapsed ning nende pered, kellel ei ole hetkel piisavalt teenuseid, et probleeme ennetada või leevendada.

Eesmärgi saavutamiseks korraldatakse erinevaid võrgustiku- ja juhtumipõhiseid kohtumisi. Luuakse uusi koostöösuhteid ja kaasatakse uusi partnereid, tehakse teavitustööd ning kavandatakse ennetustegevust.

Otsese klienditööga tegeleb sotsiaaltöötaja Leini Kaal, kelle tööruumid on Kuressaare Pere-

arstikeskuses ja Saaremaa valla majas.

Sotsiaaltööspsialisti roll on projektis välja selgitada iga inimese personaalsed vajadused, hinnata inimese terviklikkust ja suunata ta õige abini, korraldades koostööd juhtumipõhiselt erinevate osapoolte vahel. Ta nõustab abisaamise võimalustest inimest ja lähedasi. Perearstide ja haigla vaateväljas olevate inimeste abistamine, et nad jõuaksid vajalike sotsiaalteenusteni võimalikult kiiresti ning mugavalt. Samuti arendab, katsetab ja juurutab ta teabe süsteemse liikumise põhimõtteid nii haigla kui ka perearstide ja piirkonna kohaliku omavalitsuse sotsiaaltööspsialistide vahel.

2021. a jooksul abistati kokku 33 inimest. Neist 16 olid kompleksjuhtumid, mille puhul inimene vajab pikemaajalist ja valdkondade-ülest abi koordineerimist. 17 juhul nõustati ja abistati inimesi üksikutes küsimustes lühiajalisemalt.

Klientide keskmine vanus oli 70 aastat, noorim oli 19- ja vanim 90-aastane. Naisi oli kokku 18 keskmise vanusega 76 aastat ja mehi 15 keskmise vanusega 63 aastat. Statistika toob taas välja tõde, et mehed vajavad abi juba palju noorem eas kui naised. Kuna kõrgemas eas on ühiskonnas naiste osakaal suurem, on ka projekti klientide hulgas naisi veidi rohkem.

Projekti sotsiaaltöötajale edastati teave abivajadusest 18 juhul Kuressaare Haigla sotsiaaltöötaja kaudu, viiel juhul perearsti või eriarsti kaudu, kolmel juhul pöördus abivajaja sotsiaaltöötaja poole ise. Lisaks tuli teateid lähedastelt,

sotsiaaltöötajatelt või teenuseosutajatelt.

Kõige rohkem on vajanud inimesed koduhooldusteenust, kui inimene ei tule ise toime oma igapäevatoimingutega, nt ei suuda käia poes; voodihaiged kliendid on vajanud ka isikuhooldusteenust.

Lisaks abi koordineerimisele oli eesmärgiks arendada projekti raames ka kaugteenuseid. Koostöös Kuressaare Hoolekande ja Muhu valla koduhooldajaga on arendatud koduteenuse klientide võimalust suhelda koduhooldajaga *Apple*’i tahvelarvutis rakenduse *Facetime* kaudu.

Abivajajad või nende lähedased võivad ka ise sotsiaaltööspsialistidega ühendust võtta: Leini Kaal, 5750 2452; leini.kaal@saaremaavald.ee

Kairit Lindmäe, projektijuht
5853 7080

Lubja-aasta

Eesti Vabaõhumuuseum korraldab 2022. aastal koos ligi 20 partneriga rahvuskivi 30. sünnipäevale pühendatud lubja-aasta. Ürituste kava saab näha Eesti Vabaõhumuuseumi maaarhitektuuri keskuse kodulehel maaarhitektuur.ee/lubja-aasta.

Lubja-aasta korraldajate hulgas on ka MTÜ Muhi Pärandikool. **Maakivikeldri lubimõrdiga taastamise praktikumi 8.–9. juulil Ridasi Kupitsel juhendab Rein Saksakulm.**

10.7 on magustoiduks Muhi kihelkonnapäev Liival.

Ostame

- raieõigust
- kasvavat võsa ja raiejäätmeid

Sobivad ka surnud ja murdunud saare enamusega langid. Saare küttepuid eest pakume kõrgeimat hinda Saaremaal!

Pakume

- võsalõikust giljotiiniga
- raie teenust
- küttepuid

Võtame rendile heinamaad.
Hind sõltuvalt maa seisukorrast alates 65€ / ha.

info@muhuvarahaldus.ee www.muhuvarahaldus.ee tel 53536365

TOOROS

KAEVETEHNIKA RENT JA VEOTEENUSED
VEOAUTO | MINIEKSKAVAATOR | RATASLAADUR

info: **tooros.ee** | +372 **5567 2000**

KORSTEN PUHTAKS

tel **56935883**
Aadu Süld ▪ Saare korsten OÜ

Kirikuteated

EELK Muhu Katariina kogudus

Jeesus ütles Martale: „Sinu vend tõuseb üles.“ (Jh 11:23)

Jumalateenistused kirikus kl 14:

Pühapäev, 10. aprill. Palmipuudepüha. [armulauaga]

Reede, 15. aprill. Suur Reede. Esmaspäev, 18. aprill. 2. ülestõusmispuha. [armulauaga]

Pühapäev, 24. aprill. Ülestõusmisaja 2. pühapäev. [armulauaga] Nagu äsjasündinud lapsed; Valgete riiete pühapäev.

Värsked teated kodulehel muhu.eelk.ee

Koguduse õpetaja **Hannes Nelis**
Tel. 529 1881, e-post: hannes.nelis@eelk.ee

EAÕK

Hellamaa ülemapostlite Peetruse ja Pauluse kogudus
22. aprillil kl 16 Suure Reede Kristuse matmise teinist.

Rinsi Neitsi Maria Kaasani Pühakuju kogudus

2. aprillil kl 10 Jumalik liturgia.
Teenib preester **Toivo Treima**, tel 5635 0051; toivo@eoc.ee

IN MEMORIAM

Meie hulgast lahkusid

28. veebruaril 67-aastane **Jaan Ots**.
9. märtsil 77-aastane **Irma Järvesalu**.
21. märtsil 86-aastane **Harri-Eduard Viik**.
25. märtsil 94-aastane **Helmi Zalekešina**.

Tunneme kaasa omastele!

Lehekuu juubilarid ja sünnipäevalapsed

Leida Mereäär	93 (29.5)
Henn Ormet	92 (1.5)
Hermeliina Kolk	90 (6.5)
Linda Vorms	86 (20.5)
Jüri Vahter	85 (30.5)
Veljo Palu	83 (18.5)
Leili Kirs	82 (6.5)
Heino Auväärt	82 (7.5)
Kalju Evert	80 (8.5)
Ilmar Hallikäär	80 (22.5)
Piia Tint	75 (2.5)
Rein Valdmets	75 (5.5)
Reet Noor	75 (27.5)
Mihkel Sugul	70 (13.5)
Olev Vahter	70 (13.5)
Riste Mesipuu	70 (21.5)
Vaino Vokk	70 (30.5)

Triinu Lang	65 (3.5)
Merle Lilje	65 (18.5)
Olavi Tuisk	60 (28.5)

Palju õnne!

Märkus: kes ei soovi oma sünnipäeva avaldada, palume sellest märku anda vähemalt kaks kuud enne, kuna Muhulane avaldab igas numbris mitte algava, vaid järgmise kuu sünnipäevalapsed.

16. aprillil kl 19

Vanatoa Taluhotell

Jaan Alliku MÄLUMÄNG
Täpsem teave ja registreerimine
5558 7494.

19. aprillil kl 10 ja

22. aprillil kl 20

Hellamaa Külakeskuses
Kino: "Apteeker Melchior"
pilet 5 ja 4 eurot

22. aprillil kl 16

Muhu Põhikoolis

Ida - Saaremaa ja Muhu
Laulumaias 2022

Muhu KEVADLAAT

21. mail kl 9

Liiva Keskväljakul

Kauplajate registreerimine
503 7407

Tihuse Ratsaorienteerumine

23. aprillil algusega kl 11
õppepäev

24. aprillil algusega kl 15
võistluspäev

Muhu murdesõnastiku aadress:
muhu.rehepapp.com/murre

avatud **N, R, L kl 10 – 15**.
Suletud Suurel reedel (15.4).

* Ostan **maatüki** Muhumaal Pädaste kandis. Vaatan üle kõik pakkumised. Tel 5080065.

* Ostan korteri, maja või äripinna Muhu saarel. Telefon 512 3086.

Metssigade arvukus Muhus väheneb, väitis 24. märtsi Meie Maa.

25. märtsil **süttis** Muhu Liiva külas alajaama rikkast 2000 ruutmeetrit **kulu**, mille päästjad kustutasid, andis teada 28. märtsi Saarte Hääl.

ADREM Kinnisvara
www.adrem.ee

Soovid osta - müüa kinnisvara või vajad hüva nõu?

Võta ühendust: **Lauri Kolk**
Tel: +372 5191 2950,
lauri@adrem.ee
www.adrem.ee

Kõige ülevaatlikum info Muhumaa kinnisvarast! Adrem Kinnisvara tegutseb Saare maakonna kinnisvaraga juba aastast 2002!

Mai Muhulase materjalid on teretulnud **30. aprilli õhtuni**.

Toimetab Anu Pallas,
tel: 5228 929, e-post: muhulane@muhu.ee
Muhulane ilmub kord kuus.
Internetis www.muhu.ee/muhulase-arhiiv
Trükkitud Saaremaa Trükikoda 450 eks.
Hind **50** euro senti